

Den flygande holländaren

Richard Wagners stora genombrott från 1843, *Den flygande holländaren* (Der fliegende Holländer) är den första av hans operor där man verkligen kan höra att det är Wagner; han börjar hitta sin orkestreringsstil, han börjar använda ledmotiv och hans ständigt återkommande tema med frälsning genom kärlek

och död tar sin början.

Efter en litterär förlaga av **Heinrich Heine** och en ordentligt stormig resa med båt från Riga till London, där båten tvingades angöra en norsk hamn för att ta sig i säkerhet, inspirerades Wagner till denna opera. I utförandet är det fortfarande en nummeropera; uvertyr, recitativ, aria, duett osv. Den flytande, ändlösa melodin som hans "*Gesamtkunstwerk*" under senare år präglas av är ännu inte uppfunnen. Här är det tydligt, framför i övergångarna mellan olika delar, att operan är komponerad lite bit för bit, som ett lapptäcke och det sitter inte ihop lika sömlöst som i dem från Lohengrin och framåt. Operan består av tre kortare akter, vilka dock var tänkta att uppföras i ett enda svep.

Operans roller är, i typiskt italiensk stil, en för varje röstfack. Den stora sopranrollen, Senta, är många unga Wagnersopraners första roll, tillsammans med Elsa. Detta för att dessa två är yngre karaktärer till åldern och för att de ligger relativt högt röstmässigt, medan både Elisabeth i Tannhäuser och Sieglinde i Valkyrian ligger lite lägre, även om dessa också är ingångsroller i Wagnersopranfacket. Hennes stora scen, Sentas ballad, är en av operans viktigaste delar. Bland flera stora uttolkare av rollen som Senta kan nämnas **Leonie Rysanek, Anja Silja** och **Siv Wennberg**.

Även om Wagner är en konsekvent librettist, särskilt på rim som i det här fallet, passar dock inte alltid musikens och textens rytm ihop optimalt. Här får man känslan av att text och musik är skrivna separat och att han inte ändrat särskilt mycket varken på melodi eller textinnehåll när de sattes ihop. Betoningarna känns inte lika väl sammansvetsade som i senare verk.

Titelrollen är, till skillnad från nästan alla andra Wagneroperor, en baryton och inte en hjältetenor. Den tyska benämningen "Heldenbariton" (hjaltebaryton) passar väl in på Holländarens karaktär och hur hans roll är skriven vokalt. Den stora arian och scenen "*Die Frist ist um*" (Tiden är inne) är ett exempel på detta röstfack och visst har han fått fantastisk musik till sin ödesmättade monolog. I nummeroperastil börjar scenen med ett recitativ, som för handlingen framåt och beskriver situationen för publiken, och när arian tar sin början "*Wie oft im Meer...*" moduleras musiken från C-moll till Gess-dur - tala om böljande tongångar! - med ett omfång från låga G till höga F (nästan två oktaver). Detta i kombination med ett rejält orkestersvall med starka blåsinstrument gör titelrollens första scen till en favorit hos många. Givetvis

har nästan alla stora Wotan även gjort Holländaren och bland berömda interpretter som finns inspelade hittar vi **George London, Hans Hotter, Theo Adam, James Morris, Bryn Terfel** m fl. Bland svenska "Holländare" hittar vi **Sigurd Björling, John Lundgren, Björn Asker m.fl.**

Daland är den första av Wagners stora basroller. I varje opera från och med denna finns en betydande roll för en bas, som *inte* ska sjungas av en baryton eller basbaryton. Dessa karaktärer är ofta fadersfigurer (Daland, Landgreve Hermann, Veit Pogner), kungar (Marke, Heinrich), skurkar (Hunding, Fafner, Hagen), kort sagt figurer med en imponerande och respektingivande karaktär. Daland är dock en något roligare och fryntligare karaktär än många av de andra. Han håller sin dotter mycket kär, men har svårt att tacka nej till Holländarens skatter och tycker nog att det vore trevligt om hans dotter gifte sig med en rik herre, som han dessutom verkar gilla. Detta skildras något mer lättsamt i den här operan än som något familjedrama.

Den som verkligen kommer i kläm är Erik, tenorrollen, Sentas ex-pojkvän. Det är ingen typisk Wagnertenor i heldenfacket, utan en betydligt mer olycklig karaktär som heller inte ska överglänsa Holländaren vokalt. Hans sånglinjer ligger närmare det italienska, eller rent av Mozart, vilket ger en mer ängslig och mjuk karaktär.

Roller har sjungits av många betydande Wagnertenorer (**Wolfgang Windgassen, Ben Heppner, Set Svanholm, Peter Hofmann**) men den är inte alls lik Tannhäuser eller Rienzi. Dessa roller skrevs för **Josef Tichatschek**, medan Erik ursprungligen sjöngs av **Carl Risse**.

Musikaliskt måste man ändå framhålla att operans stora behållning är de fantastiska körerna, vilket är typiskt för den tidige Wagner. De har flera av operans bästa melodier, både för blandad kör respektive dam- och herrkörer, samt har stor betydelse för själva handlingen. Mycket av den nautiska, marina känslan inges av besättningarnas körer i kontrast mot sömmerskorna, som inte verkar ha särskilt mycket tråkigare.

Carl Asker